БАТЛАВ.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН: С.ЭРДЭНЭБОЛД

2026.03.01

ТАРИАЛАНГИЙН ИНДЕКСЖҮҮЛСЭН ДААТГАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах болсон шаардлага, практик хэрэгцээ

1.1. Хуулийн төсөл боловсруулах болсон шаардлага

Монгол Улсад даатгалын үйл ажиллагааны нийтлэг харилцааг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Иргэний хууль, Даатгалын тухай хууль, Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай хууль, Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хууль, Статистикийн тухай хууль, Тариалангийн тухай хууль болон эдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжоор зохицуулж ирсэн. Харин уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөхцөлд тариалангийн салбарын байгаль, цаг уурын эрсдэлийн онцлогт нийцсэн индексэд суурилсан даатгалын харилцааг тусгайлан, иж бүрэн зохицуулсан бие даасан хууль өнөөдрийг хүртэл байхгүй байна.

Даатгалын тухай хуульд тариалангийн индексийн мэдээллийн эх сурвалж, босго үзүүлэлт, нөхөн төлбөрийн хүснэгт, суурь зөрүү, даатгуулагчийн мэдээллийн хамгаалалт, гэрээний онцлог нөхцөл зэрэг индексжүүлсэн даатгалын нарийвчилсан зохицуулалт тусгагдаагүй байна.

Үрийн тариалангийн даатгалын тухай хууль 1999 онд батлагдсан бөгөөд уг хууль нь зөвхөн үрийн тариаланг заавал даатгах болон зарим уламжлалт зохицуулалтыг агуулсан, бодит хохирол тогтоох зарчимд тулгуурласан байна. Тус хуулиар Монгол Улсад үрийн зориулалттай тариаланг тодорхой хувь, талбайн хэмжээнд албан журмаар даатгуулах харилцааны эрх зүйн үндсийг тогтоосон бөгөөд системийн шинжтэй их хэмжээний хохирол үүссэн тохиолдолд төрөөс нөхөн төлбөрийн зөрүүг хариуцах боломжийг хуульчилснаараа төрийн оролцоотой уламжлалт даатгалын загвартай бөгөөд үндсэндээ хэрэгжээгүй байна.

Газар тариалангийн үйлдвэрлэл нь хур тунадас, температур, хөрсний чийг, ган, хуурайшил, халууны давалгаа зэрэг уур амьсгалын хүчин зүйлээс ихээхэн хамааралтай, өндөр эрсдэлтэй салбар юм. Ийм эрсдэлийн үед бодит хохирлыг газар дээр нь тогтоож үнэлэх уламжлалт аргачлал нь цаг хугацаа, зардал их шаарддаг, маргаан дагуулдаг, ялангуяа жижиг, дунд хэмжээний тариалан эрхлэгчдэд хүртээмж багатай байдаг.

Индексжүүлсэн даатгал нь бодит хохирлыг газар дээр нь үнэлэхээс илүүтэйгээр тухайн даатгалын нэгжид тооцогдох индексийн үзүүлэлт урьдчилан тогтоосон босгыг хангасан эсэхэд үндэслэн нөхөн төлбөр олгодог онцлогтой. Иймд индексийн төрөл, мэдээллийн эх сурвалж, тооцох аргачлал, босго үзүүлэлт, нөхөн төлбөрийн шаталсан болон хэсэгчлэн олгох загвар, суурь зөрүү, хэмжилт–

тайлагнал–баталгаажуулалтын тогтолцоо, эрсдэлийн олон давхар хуваарилалт, давхар даатгал, даатгуулагчийн эрхийн хамгаалалтыг бие даасан хуулиар нарийвчлан тогтоох шаардлага үүссэн.

1.2. Практик хэрэгцээ

Тариалангийн салбар нь Монгол Улсын хүнсний аюулгүй байдал, боловсруулах үйлдвэрийн түүхий эдийн нийлүүлэлт, хөдөө орон нутгийн орлого, ажлын байртай шууд холбоотой стратегийн ач холбогдолтой салбар мөн. Гэвч уур амьсгалын өөрчлөлт, цаг агаарын хэлбэлзэл нэмэгдэж, ган, хуурайшил, хэт халалт, хөрсний чийгийн дутагдал зэрэг эрсдэл нэмэгдэхийн хэрээр ургацын хэлбэлзэл өсч, тариаланчдын орлого тогтворгүй болох, санхүүгийн дарамт нэмэгдэх, зээл, хөрөнгө оруулалт татах чадвар сулрах сөрөг үр дагавар бий болж байна.

Индексжүүлсэн даатгал нь практикт дараах хэрэгцээг хангах боломжтой. Нэгдүгээрт, нөхөн төлбөрийг бодит хохирлын үнэлгээнд бус индексийн албан ёсны мэдээлэлд үндэслэн олгох тул шийдвэр гаргалт хурдан, зардал багатай, илүү ил тод байна. Хоёрдугаарт, индексийн мэдээллийг албан ёсны, тогтмол, шалгагдахуйц эх сурвалжаар тооцож нийтэд мэдээлэх боломжтой тул итгэлцэл нэмэгдэнэ. Гуравдугаарт, эрсдэлийг даатгуулагч, даатгагч, хамтын эрсдэлийн сан, давхар даатгал, шаардлагатай тохиолдолд төрийн дэмжлэгээр олон давхар хамгаалалтын хэлбэрээр хуваарилах нөхцөл бүрдэнэ. Дөрөвдүгээрт, суурь зөрүүний эрсдэл, нөхөн төлбөр олгогдох болон олгогдохгүй нөхцөл, даатгалын бүтээгдэхүүний үндсэн мэдээллийг даатгуулагчид урьдчилан ойлгомжтой хүргэх боломж бүрдэнэ.

Хуулийн төсөлд практик хэрэгцээг харгалзан индексийн мэдээллийн эх үүсвэрийг өргөжүүлж, цаг уурын албан ёсны мэдээлэл, даатгуулагчийн талбайд байршуулсан мэдрэгч төхөөрөмжийн мэдээлэл, ургацын статистик, зайнаас тандан судлал, хиймэл дагуулын өгөгдөл, баталгаажсан агро-мэдээллийн системийг ашиглах боломжийг тусгасан. Мөн даатгалын хамрах нэгжийг таримлын төрөл, газарзүйн байршил, даатгалын хугацаатай уялдуулан тогтоох, даатгуулах талбайг газар зүйн мэдээллийн системд бүртгэх, нэгжийн ангилал, индексийн тохирлыг тогтмол шинэчлэх, индексийн мэдээллийг хэмжилт–тайлагнал–баталгаажуулалтын тогтолцоонд тулгуурлан зохион байгуулах, богино хугацаанд бага талбайд нөлөөлөх зарим эрсдэлийг Даатгалын тухай хуулиар зохицуулах зэрэг нарийвчилсан зохицуулалтыг тусгасан нь хуулийн практик ач холбогдлыг нэмэгдүүлж байна.

1.3. Хууль зүйн үндэслэл

“Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2022 оны 36 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан төлөвлөгөөний 1.1.6-д “Тариалангийн даатгалын тухай хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх” гэж, Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан Монгол Улсын Засгийн газрын 2024–2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 3.1.3.1-д “Санхүү, даатгал, хөрөнгийн зах зээлийн хууль, эрх зүйн орчныг олон улсын жишигт нийцүүлэн шинэчилнэ”, 3.3.4.9-д “Байгаль, цаг уурын эрсдэлээс хамгаалах хөдөө аж ахуйн даатгалын тогтолцоог сайжруулна” гэж, мөн Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль

тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох Үндсэн чиглэл"-ийн 128-д "Тариалангийн даатгалын тухай" хууль батлахаар тус тус заасан байна.

Иймд тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг бие даасан хуулиар тогтоох, даатгалын эрсдэлийг хуваарилах, нөхөн төлбөр төлөх, даатгуулагч, даатгагч болон давхар даатгалын компанийн эрх, үүрэг, төрийн оролцоо, хяналт, хэрэглэгчийн эрхийн хамгаалалтыг тодорхойлох хууль зүйн үндэслэл бүрдсэн байна.

Хоёр. Хуулийн төслийн зорилго

Хуулийн төслийн зорилго нь тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тогтоох, даатгалын эрсдэлийг хуваарилах, нөхөн төлбөр төлөх, даатгуулагч болон даатгагчийн эрх ашгийг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

Энэ зорилгын хүрээнд дараах зорилтыг хэрэгжүүлнэ:

1. Тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын нэр томьёо, зарчим, хамрах хүрээ, бүтээгдэхүүний хэлбэр, даатгалын нэгжийг хууль зүйн хувьд нэг мөр тодорхойлох;
2. Индексийн мэдээллийн эх үүсвэр, техникийн шаардлага, өгөгдлийн стандарт, тооцооллын аргачлал, босго үзүүлэлт, мэдээллийг хэмжих, цуглуулах, боловсруулах, тайлагнах, баталгаажуулах тогтолцоог хуульчлах;
3. Нөхөн төлбөрийг индексийн үзүүлэлтийн өөрчлөлттэй уялдуулан шаталсан болон хэсэгчлэн олгох, нөхөн төлбөрийн дээд хязгаарыг тогтоох эрх зүйн механизмыг бүрдүүлэх;
4. Даатгалын гэрээний онцлог нөхцөл, суурь зөрүүний талаарх мэдээллийн үүрэг, даатгалын бүтээгдэхүүний товч танилцуулга, гомдол, маргаан шийдвэрлэх зохицуулалтаар даатгуулагчийн эрх ашгийг хамгаалах;
5. Даатгалын эрсдэлийг доод, дунд, дээд түвшинд хуваарилж, хамтын эрсдэлийн сан, давхар даатгалын компани, түүний сан болон олон улсын давхар даатгалын механизмыг ашиглан эрсдэлийн олон шатлалт хамгаалалтыг бүрдүүлэх;
6. Тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор улсын төсөв, төсвийн боломжид нийцүүлэн даатгалын хураамжийн тодорхой хэсэгт төрөөс дэмжлэг үзүүлэх боломжийг бүрдүүлэх, индекс тооцоход шаардлагатай өгөгдөл, мэдээллийн дэд бүтцийг сайжруулах;
7. Хуулийн хэрэгжилтийг туршилтын аймаг, сум, өгөгдлийн бэлэн байдал хангагдсан таримал, индексийн төрлөөс эхлэн үе шаттай хэрэгжүүлж, үр дүнг гүйцэтгэлийн шалгуур үзүүлэлтээр үнэлэх эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх.

Гурав. Хуулийн төслийн зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Энэхүү хуулиар тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын үйл ажиллагаатай холбогдон үүсэх тусгай харилцааг зохицуулна. Даатгалтай холбоотой нийтлэг харилцааг Иргэний хууль, Даатгалын тухай хууль болон холбогдох бусад хууль

тогтоомжоор зохицуулах бөгөөд тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын онцлог харилцааг энэ хуулиар тусгайлан зохицуулна.

Хуулийн төслийн хамрах хүрээнд тариаланч иргэн, хуулийн этгээд сайн дурын үндсэн дээр даатгуулж болохоор тусгасан. Мөн даатгагч, давхар даатгалын компани, хамтын эрсдэлийн сан, статистик, цаг уур, газар тариалангийн мэдээлэл хариуцсан байгууллага, Санхүүгийн зохицуулах хороо, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон бусад холбогдох байгууллагын хооронд үүсэх харилцааг зохицуулна.

Хуулийн төсөлд зохицуулалтын дараах үндсэн агуулгыг хамруулна. Үүнд:

- индексжүүлсэн даатгалд хур тунадас, ган, температур, халуун, хөрсний чийг, таримал ургамлын өсөлт, зайнаас тандан судлал, сумын дундаж болон тариалангийн талбайн ургацын индекс, түүнчлэн хоёр ба түүнээс дээш индексийн үзүүлэлтэд суурилсан бүтээгдэхүүнийг ашиглах;
- даатгалын нэгжийг таримлын төрөл, талбайн хэмжээ, байршил, тариалангийн бүс дэх засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, талбар болон даатгалын хугацаатай уялдуулан тодорхойлох;
- даатгалд хамрагдах талбайг газар зүйн мэдээллийн нэгдсэн системд бүртгэх, давхардалгүй код олгох, бүртгэлийн мэдээллийг шалгах, баталгаажуулах;
- индексийн мэдээллийн албан ёсны, тогтмол, шалгагдахуйц эх үүсвэр, өгөгдлийн чанар, хүртээмж, баталгаажуулалт, мэдээллийг нийтэд мэдээлэх тогтолцоог бүрдүүлэх;
- индексийн мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, тооцох, чанарыг шалгах, хөндлөнгийн баталгаажуулалт хийх, хадгалах, нийтэд мэдээлэх болон мэдээллийн зөрүүг шийдвэрлэх;
- даатгалын гэрээнд ашиглах индекс, мэдээллийн эх үүсвэр, индекс тооцох аргачлал, босго үзүүлэлт, нөхөн төлбөрийн хүснэгт, даатгалын үнэлгээ, суурь зөрүүний эрсдэл, мэдээлэл нийтлэх болон нөхөн төлбөр олгох хугацаа, гомдол, маргаан шийдвэрлэх нөхцөлийг тусгах;
- даатгалын бүтээгдэхүүний үндсэн нөхцөл, эрсдэл, нөхөн төлбөрийн зарчмыг нэгтгэсэн товч танилцуулгыг даатгуулагчид заавал хүргүүлэх;
- эрсдэлийг доод, дунд, дээд түвшинд хуваарилж, хамтын эрсдэлийн сан, давхар даатгалын компани, түүний сан болон олон улсын давхар даатгалын механизмаар санхүүгийн хамгаалалт бүрдүүлэх;
- төрөөс тухайн жилийн батлагдсан улсын төсөв, төсвийн боломжид багтаан даатгалын хураамжийн тодорхой хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх боломжийг бүрдүүлэх;
- индекс тооцоход шаардлагатай цаг уурын ажиглалт, ургацын статистик, зайнаас тандан судлал, газарзүйн мэдээлэл болон бусад мэдээллийн дэд бүтцийн чанар, хүртээмж, харилцан ажиллагааг сайжруулах;

- мөндөр, хяруу, үер, цасан болон шороон шуурга, өвчин, хортон шавж, мэрэгчийн нөлөө зэрэг индексэд хамааруулах боломжгүй, богино хугацаанд бага талбайг хамарсан эрсдэлийг Даатгалын тухай хуулиар зохицуулах;
- хуулийн хэрэгжилтийг туршилтын аймаг, сум, өгөгдлийн бэлэн байдал хангагдсан таримал, индексийн төрлөөс эхлэн үе шаттай хэрэгжүүлэх.

Тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын тухай хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан одоо хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа зарим хуулийн зохицуулалтыг шинэ хуулийн зохицуулалттай нийцүүлэх, хууль хоорондын давхардал, зөрчлийг арилгах, тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын үйл ажиллагааны эрх зүйн уялдааг хангах зорилгоор дараах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулна.

Даатгалын тухай хуульд малын болон тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын харилцааг тус тусын хуулиар зохицуулахаар зааж, тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын эрх зүйн зохицуулалтыг уг хуулиас тусгайлан зааглах агуулгаар нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар боловсруулав.

Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хуульд тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын үйл ажиллагааг Санхүүгийн зохицуулах хорооны зохицуулалт, хяналтын чиг үүрэгт хамруулах агуулгаар нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар боловсруулав.

Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуульд давхар даатгалын компани, хамтын эрсдэлийн сан болон давхар даатгалын компанийн сангийн зохицуулалтыг тариалангийн индексжүүлсэн даатгалд хэрэглэх, дунд болон дээд түвшний эрсдэлийг санхүүжүүлэх, холбогдох хөрөнгө, орлого, зарлага, өр төлбөрийг тусад нь бүртгэж тайлагнах агуулгаар нэмэлт оруулахаар боловсруулав.

Тариалангийн тухай хуульд тариалангийн индексжүүлсэн даатгалтай холбогдсон харилцааг Тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжоор зохицуулахаар өөрчлөлт оруулахаар боловсруулав.

Дөрөв. Хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц

Хуулийн төсөл нь найман бүлэгтэй байна.

Нэгдүгээр бүлэгт хуулийн зорилт, хууль тогтоомжийн бүрэлдэхүүн, үйлчлэх хүрээ, үндсэн нэр томьёог тодорхойлно. Энэ бүлэгт “алдагдлаас хамгаалах сан”, “босго үзүүлэлт”, “давхар даатгалын компани”, “даатгалын нэгж”, “даатгалын нөхөн төлбөр”, “даатгалын тохиолдол”, “даатгалын үнэлгээ”, “даатгалын хамрах хугацаа”, “индекс”, “нөхөн төлбөрийн хүснэгт”, “суурь зөрүү”, “тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын үйл ажиллагаа”, “хэмжилт, тайлагнал, баталгаажуулалт”, “хамтын эрсдэлийн сан”, “эрсдэлийн дунд түвшин”, “эрсдэлийн дээд түвшин” зэрэг үндсэн ойлголтыг тодорхойлно.

Хоёрдугаар бүлэгт даатгалын үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим, индексэд суурилсан даатгалын хэлбэр, даатгалын нэгж, индексийг сонгох шалгуур, даатгалд хамруулах таримал, талбайн байршил, хугацаа, газар зүйн мэдээллийн систем дэх бүртгэл, кодчилол, баталгаажуулалт, даатгалын үнэлгээтэй холбоотой харилцааг зохицуулна.

Гуравдугаар бүлэгт индексийн мэдээллийн эх үүсвэр, түүнд тавих шаардлага, мэдээллийг нийтэд мэдээлэх, индексийн мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, чанарыг шалгах, хөндлөнгийн баталгаажуулалт хийх, хадгалах, мэдээллийн зөрүүг шийдвэрлэх, босго үзүүлэлтийг тогтоох, эрсдэлийн түвшин болон нөхөн төлбөрийн шаталсан, хэсэгчлэн олгох механизмыг тодорхойлно.

Дөрөвдүгээр бүлэгт даатгалын хураамжийн актуар үндэслэл, даатгалын гэрээний онцлог нөхцөл, суурь зөрүүний талаарх мэдээллийн үүрэг, нөхөн төлбөр олгох журам, даатгуулагчийн эрхийг хамгаалах, даатгалын бүтээгдэхүүний товч танилцуулга, санхүүгийн боловсрол олгохтой холбоотой зохицуулалтыг тусгана.

Тавдугаар бүлэгт эрсдэлийг доод, дунд, дээд түвшинд хуваарилах, хамтын эрсдэлийн сан, давхар даатгалын компани, олон улсын давхар даатгал, Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуульд заасан сангийн тогтолцоог тариалангийн индексжүүлсэн даатгалд ашиглах, сангийн хөрөнгө, орлого, зарлага, өр төлбөрийг тусад нь бүртгэж тайлагнах, төлөөлөн удирдах зөвлөл, нууцлал, тайлан, аудит, нийтэд мэдээлэх асуудлыг зохицуулна.

Зургаадугаар бүлэгт тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор улсын төсөв, төсвийн боломжид багтаан даатгалын хураамжийн тодорхой хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх, дэмжлэгийн зорилтот бүлэг, шалгуур, хувь хэмжээ, дээд хязгаар, олгох нөхцөлийг тогтоох, мөн индекс тооцоход шаардлагатай өгөгдөл, мэдээллийн дэд бүтцийн чанар, хүртээмж, харилцан ажиллагааг сайжруулахтай холбоотой зохицуулалтыг тусгана.

Долоодугаар бүлэгт хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, гомдол, маргаан шийдвэрлэх, индексийн мэдээлэл, тооцоололтой холбоотой маргаанд хараат бус шинжээч ашиглах болон хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагын асуудлыг зохицуулна.

Наймдугаар бүлэгт хуулийн хэрэгжилтийг туршилтын аймаг, суманд эхлүүлэх, эрсдэлийн үнэлгээ, өгөгдлийн бэлэн байдал хангагдсан таримал, индексийн төрлөөр эхний ээлжид хэрэгжүүлэх, цаашид таримлын нэр төрөл болон индексийн төрлийг үе шаттай өргөжүүлэх, туршилтын хэрэгжилтийн үр дүнг гүйцэтгэлийн шалгуур үзүүлэлтээр үнэлэх, үнэлгээний дүнд үндэслэн хуульд шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчин төгөлдөр болох хугацааг зохицуулна.

Тав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар

5.1. Нийгэм, эдийн засгийн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар тариаланчдын байгаль, цаг уурын эрсдэлийг даван туулах санхүүгийн чадавх сайжрах, ургацын хэлбэлзлээс шалтгаалах орлогын савлагааг бууруулах, үйлдвэрлэлийн тасралтыг багасгах, хөрөнгө оруулалт болон санхүүжилт татах нөхцөлийг сайжруулах боломж бүрдэнэ.

Нөхөн төлбөрийг бодит хохирлыг нэг бүрчлэн газар дээр нь тогтоохоос илүүтэйгээр албан ёсны индексийн мэдээлэл болон гэрээнд урьдчилан тохирсон нөхөн төлбөрийн хүснэгтэд үндэслэн олгох нь нөхөн төлбөрийн ажиллагааг шуурхай, ил тод, зардал багатай хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Эрсдэлийг даатгуулагч, даатгагч, хамтын эрсдэлийн сан, давхар даатгалын компани болон олон улсын давхар даатгалын механизмаар шатлан хуваарилснаар их хэмжээний системийн эрсдэлийг санхүүгийн хувьд тогтвортой удирдах боломж нэмэгдэнэ.

Төрөөс тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор тухайн жилийн батлагдсан улсын төсөв, төсвийн боломжид багтаан даатгалын хураамжийн тодорхой хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх боломж бүрдэх бөгөөд уг дэмжлэгийг зорилтот бүлэг, шалгуур, хувь хэмжээ, дээд хязгаар, олгох нөхцөлтэй уялдуулан хэрэгжүүлэх эрх зүйн үндэс бий болно.

5.2. Хууль зүйн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын нэр томьёо, бүтээгдэхүүн, даатгалын нэгж, индексийн мэдээллийн эх үүсвэр, босго үзүүлэлт, нөхөн төлбөрийн хүснэгт, гэрээний онцлог нөхцөл, мэдээллийн үүрэг, эрсдэлийн хуваарилалт, давхар даатгал, төрийн дэмжлэг, хяналт, гомдол, маргаан шийдвэрлэхтэй холбоотой харилцааны эрх зүйн зохицуулалт тодорхой болно.

Даатгагч нь суурь зөрүүний утга, үүсэх шалтгаан, болзошгүй үр дагавар болон бодит хохирол учирсан боловч нөхөн төлбөр олгогдохгүй байж болох нөхцөлийг даатгуулагчид гэрээ байгуулахаас өмнө ойлгомжтой тайлбарлах үүрэгтэй болсноор мэдээллийн тэгш бус байдлыг бууруулж, даатгуулагчийн эрх ашгийг хамгаалах нөхцөл сайжирна.

Индексийн мэдээллийн эх үүсвэр, тооцооллын аргачлал, мэдээллийн чанар, баталгаажуулалт, мэдээллийг нийтэд мэдээлэх болон маргаан шийдвэрлэх механизмыг тодорхой болгосноор хуулийн хэрэгжилтийн ил тод байдал, даатгалын тогтолцоонд оролцогчдын итгэлцлийг нэмэгдүүлэх эрх зүйн нөхцөл бүрдэнэ.

Зургаа. Хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль, олон улсын гэрээтэй уялдах байдал

Энэхүү хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн суурь зарчимтай нийцнэ. Тухайлбал, иргэн, хуулийн этгээдийн өмчлөх эрх, эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрх, гэрээний эрх чөлөөг хүндэтгэхийн зэрэгцээ хүнсний аюулгүй байдал, тогтвортой хөгжил, эрсдэлийн удирдлагыг дэмжих төрийн бодлоготой уялдана.

Хуулийн төсөл нь Иргэний хууль, Даатгалын тухай хууль, Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай хууль, Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хууль, Статистикийн тухай хууль, Тариалангийн тухай хуультай харилцан уялдаатай хэрэгжинэ. Даатгалтай холбоотой нийтлэг харилцааг эдгээр хууль тогтоомжоор зохицуулах бөгөөд тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын онцлог харилцааг энэ хуулиар тусгайлан зохицуулна.

Түүнчлэн тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын дээд түвшний эрсдэлийн давхар даатгал, олон улсын давхар даатгалтай холбоотой үйл ажиллагааг Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуулийн 18.1-д заасан давхар даатгалын компани хэрэгжүүлэх бөгөөд дунд болон дээд түвшний эрсдэлийг санхүүжүүлэхэд тус хуулийн 25–27 дугаар зүйлд заасан сангийн тогтолцоог ашиглахаар тусгасан.

Тариалангийн индексжүүлсэн даатгалд хамаарах хөрөнгө, орлого, зарлага, өр төлбөрийг тусад нь бүртгэж, тайлагнах замаар хоёр төрлийн индексжүүлсэн даатгалын санхүүгийн бүртгэл, хариуцлагыг зааглана.

Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөхөөр тусгасан тул Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүрэгтэй нийцнэ.

Долоо. Хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хууль тогтоомжийн бусад зохицуулалт

Хуулийг хэрэгжүүлэхэд дараах журам, аргачлал болон зохицуулалтыг боловсруулж, батлах шаардлагатай. Үүнд:

1. Даатгалын нэгжийг бүртгэх, давхардалгүй код олгох, газарзүйн мэдээллийн системтэй холбох, бүртгэлийн мэдээллийг шалгах, баталгаажуулах журам;
2. Индексийн төрөл, техникийн шаардлага, өгөгдлийн стандарт, актуар болон тооцооллын аргачлал;
3. Индексийн мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, индекс тооцох, мэдээллийн чанарыг шалгах, хөндлөнгийн баталгаажуулалт хийх, хадгалах, нийтэд мэдээлэх давтамж, хэлбэр болон мэдээллийн зөрүүг шийдвэрлэх журам;
4. Даатгалын хураамж тогтоох, хэлэлцэх, баталгаажуулахтай холбоотой зохицуулалт;
5. Хамтын эрсдэлийн сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, санхүүжүүлэх, зарцуулах журам;
6. Давхар даатгалын компанийн санг бүрдүүлэх, байршуулах, зарцуулах журам;
7. Төрөөс даатгалын хураамжид үзүүлэх дэмжлэгийн зорилтот бүлэг, шалгуур, хувь хэмжээ, дээд хязгаар болон олгох нөхцөл;
8. Индексийн мэдээлэл, тооцоололтой холбоотой маргааныг шийдвэрлэхэд ашиглах хараат бус шинжээчийг сонгох, түүнд тавих шаардлага, дүгнэлт гаргах хугацаа, талуудын оролцоо болон зардлыг хариуцах журам.

Эдгээр журам, аргачлал, зохицуулалтыг Засгийн газар, Санхүүгийн зохицуулах хороо, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон холбогдох төрийн байгууллага хуулиар олгосон эрх хэмжээний хүрээнд батална.

Найм. Хуулийн төслийн хэрэгжилтийн үе шат, онцлог

Хуулийн хэрэгжилтийг шууд бүх нутаг дэвсгэрт нэгэн зэрэг нэвтрүүлэх бус, эхний ээлжид туршилтын аймаг, суманд хэрэгжүүлнэ. Туршилтын шатанд эрсдэлийн үнэлгээ, өгөгдлийн бэлэн байдал хангагдсан таримал, индексийн төрлийг сонгон хэрэгжүүлж, үр дүнд үндэслэн таримлын нэр төрөл болон индексийн төрлийг үе шаттай өргөжүүлнэ.

Туршилтын хэрэгжилтийн үр дүнг урьдчилан тогтоосон гүйцэтгэлийн шалгуур үзүүлэлтээр үнэлнэ. Туршилтын хугацааны хэрэгжилт, үр нөлөөний үнэлгээний дүнд үндэслэн шаардлагатай тохиолдолд хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулна.

Ийнхүү үе шаттай хэрэгжүүлэх нь индексийн мэдээллийн чанар, даатгалын бүтээгдэхүүний бодит үр нөлөө, даатгуулагчийн ойлголт, эрсдэлийн хуваарилалт болон санхүүгийн тогтвортой байдлыг практик хэрэгжилтэд үндэслэн үнэлж, тогтолцоог боловсронгуй болгох боломж бүрдүүлнэ.

"Тариалангийн индексжүүлсэн даатгалын тухай" хуулийн төсөл нь тариалангийн салбарын байгаль, цаг уурын эрсдэлийг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, ил тод, зах зээлийн болон даатгалын механизмд тулгуурлан удирдах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх зорилготой анхдагч хуулийн төсөл юм.

Хуулийн төсөлд индексийн төрөл, даатгалын нэгж, мэдээллийн эх үүсвэр, босго үзүүлэлт, нөхөн төлбөрийн хүснэгт, даатгалын гэрээний онцлог нөхцөл, суурь зөрүүний эрсдэл, даатгуулагчийн эрхийн хамгаалалт, эрсдэлийн шаталсан хуваарилалт, хамтын эрсдэлийн сан, давхар даатгалын компани болон түүний сангийн тогтолцоо, төрийн дэмжлэг, мэдээллийн дэд бүтэц, хяналт, маргаан шийдвэрлэлт, туршилтын үе шаттай хэрэгжилтийн зохицуулалтыг тусгасан.

Иймд энэхүү үзэл баримтлал нь хуулийн төслийн зорилго, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ, бүтэц, хэрэгжилтийн үр дагавар, бусад хууль тогтоомжтой уялдах байдал болон хэрэгжилтийн үе шатыг хуулийн төслийн шинэчилсэн агуулгатай нийцүүлэн тодорхойлсон суурь баримт бичиг болно.

Ес.Хуулийн төслийг батлахтай холбогдуулан шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хууль тогтоомжийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ болон бусад хуульд нийцүүлэн боловсруулна.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Даатгалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Тариалангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг дагалдуулан тус тус боловсруулна.

---oOo---